

КАРТОГРАФУВАННЯ ОСВІТЬОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У статті висвітлюються сутність і особливості картографування освітнього обслуговування, його територіальної організації та інших показників, а також використання результатів такого тематичного картографування у навчальному процесі. Доведено необхідність трьох блоків картографічної інформації: а) карти передумов розвитку освітнього обслуговування; б) карти територіальної організації окремих підсистем обслуговування; в) карти розміщення системи освіти.

Ключові слова: освітнє обслуговування, картографування, навчальний процес.

O. Kornus, A. Kornus

MAPPING OF POPULATION EDUCATIONAL SERVICE OF THE SUMY REGION AND ITS USE IN AN EDUCATIONAL PROCESS

Essence and features of mapping of educational service is lighted in the article, its territorial and other indexes and also use of results of the thematic mapping in an educational process. The necessity of three blocks of cartographic information is well-proven: a) maps of pre-conditions of development of educational service; b) maps of territorial organization of separate subsystems of service; c) maps of placing of the system of education.

Keywords: educational service, mapping, educational process.

Вступ. Одним із аспектів трансформації економіки України та зокрема соціальної сфери є ефективне функціонування освітнього комплексу, результати діяльності якого значною мірою визначають соціально-економічні показники розвитку суспільства. Територіальна організація освітнього обслуговування базується на науково обґрунтованому розміщенні його взаємопов'язаних підгалузей (дошкільного, шкільного, позашкільного й інших видів обслуговування).

Вихідні передумови дослідження. Багато аспектів розвитку системи освітнього обслуговування Сумської області висвітлені у роботах Г.Г.Леонтьєвої зі співавторами [1 - 3], однак стосувалися вони переважно лише однієї його підсистеми – шкільного обслуговування. Так само мало приділялося уваги й особливостям картографування освітніх послуг.

Метою статті є висвітлення сутності й особливостей картографування освітнього обслуговування, його територіальної організації та інших показників, використання результатів тематичного картографування у навчальному процесі.

Виклад основного матеріалу. Освітнє обслуговування у Сумській області представлено дошкільними, загальноосвітніми, позашкільними, професійно-технічними та вищими навчальними закладами.

Дошкільні навчальні заклади. У Сумській області станом на 01.01.2007 р. функціонувало 414 дошкільних навчальних закладів (155 – у містах, 259 – у сільській місцевості), у яких отримують дошкільну освіту 28 975 дітей (у містах – 23 503, у селах – 5472). На базі загальноосвітніх шкіл функціонувало (з різним режимом перебування) 149 дошкільних груп, які відвідувало 1,5 тис. дошкільників.

Середній коефіцієнт забезпеченості населення дошкільними навчальними закладами в області становить 0,48 ‰ (на 1000 осіб населення). У розрізі районів найвище значення цього коефіцієнту у Середино-Будському (1,08) та Липоводолинському (1,01). Найнижчі показники спостерігаються у Путивльському (0,13), Шосткинському (0,15), Конопотському (0,19) районах.

Загальноосвітні навчальні заклади. Найважливішою ланкою галузі освіти області є загальноосвітні заклади: школи, ліцеї, гімназії, навчально-виховні комплекси (об'єднання), санаторні школи усіх ступенів, а також спеціальні заклади (школи-інтернати та школи соціальної реабілітації). У 2006-2007 навчальному році у регіоні функціонувало 655 загальноосвітніх закладів, проти 704 шкіл на початок 2000-2001 навчального році і 712 шкіл у 1995-1996 рр. Кількість загальноосвітніх закладів в області поступово скорочується, як і кількість учнів у них. Найбільша кількість шкіл знаходиться в м. Суми, а також у Роменському, Конопотському, Білопільському районах. У селах працює 486 шкіл (74,2 %), найбільша їх кількість – у Роменському, Сумському і Охтирському районах. В області працює 3 ліцеї, 6 гімназій, 6 приватних шкіл, 14 спецшкіл.

У 2006-2007 навчальному році в загальноосвітніх закладах області працювало 13 916 педагогів, із них вищу освіту мали 89,7 % учителів. У середньому на одного вчителя припадає 9 учнів.

Загальний показник забезпеченості населення загальноосвітніми закладами в області становить 0,54 ‰. Найвищі показники - у Краснопільському (1,09) та Липоводолинському (1,01) районах, де вони перевищують загальнообласний показник майже вдвічі. Найнижчі коефіцієнти – у Конопотському (0,42), Шосткинському (0,33) та Сумському (0,25) районах. Такі низькі показники забезпеченості населення загальноосвітніми закладами для провідних районів області пояснюються великою чисельністю населення у містах обласного підпорядкування. Без їх урахування названі райони виглядатимуть значно краще (Конопотський – 1,08, Шосткинський – 0,86, Сумський – 0,6 ‰).

Позашкільні навчальні заклади. У Сумській області 49 позашкільних навчальних закладів надають освіту понад 43 тис. дітей та учнівської молоді (що складає 31 % від загальної кількості дітей шкільного віку). З них 25 - комплексні заклади (палаці, центри дітей та юнацтва, дитячо-юнацької творчості, естетичного виховання) та 24 - профільні (7 станцій юних натуралістів, 3 станції юних туристів, 8 станцій юних техніків, 2 підліткових клуби, школа мистецтв, художня школа, центр військово-патріотичного виховання).

Середнє значення коефіцієнту забезпеченості позашкільними навчальними закладами у Сумській області становить 0,04 ‰. Найвищі показники – у Кролевецькому (0,09), Великописарівському (0,09),

Ямпільському (0,07), Шосткинському (0,07) та Лебединському (0,06) районах. Найнижчі показники - у Сумському та Білопільському районах (по 0,02). Без урахування Сум забезпеченість позашкольними навчальними закладами у Сумському районі зростає до 0,03 ‰.

Професійно-технічні навчальні заклади – навчальні заклади для забезпечення потреб громадян у професійно-технічній і повній загальній середній освіті. За 1995-2007 рр. кількість таких закладів у регіоні скоротила-

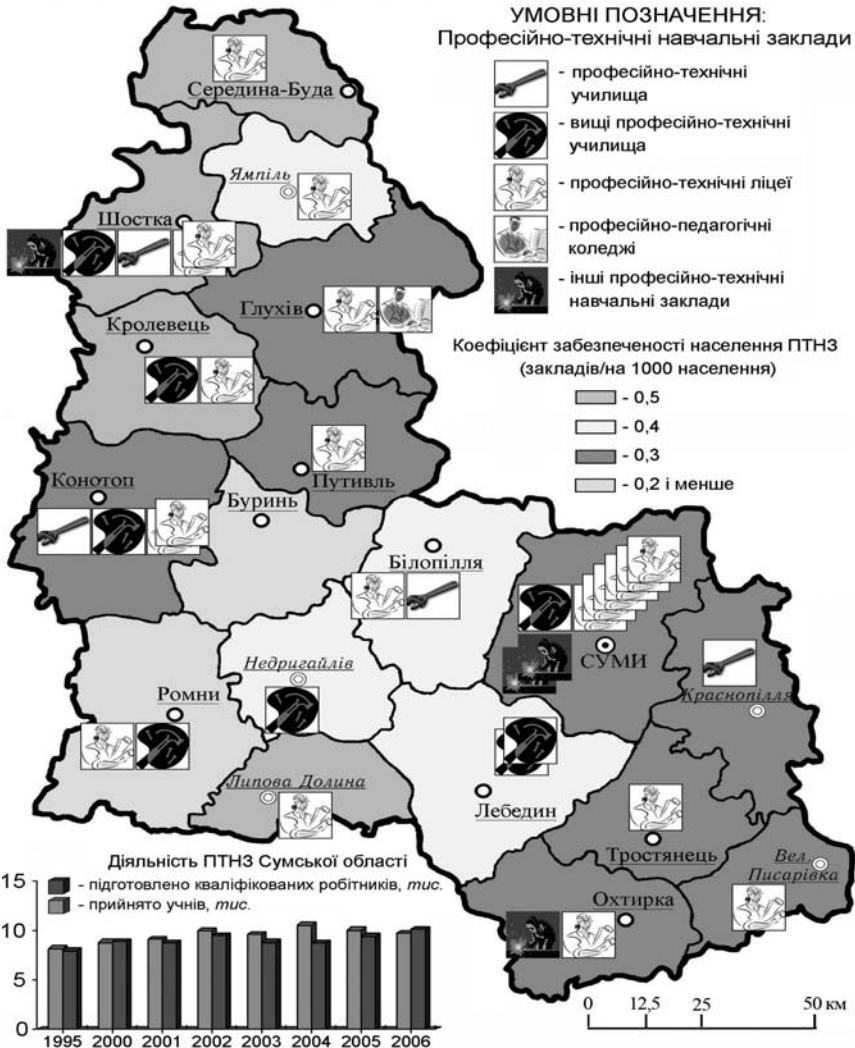

Рис. 1. Професійно-технічні навчальні заклади Сумської області

Рис. 2. Вищі навчальні заклади I-II рівнів акредитації.

ся на 4, і на 01.01.2007 р. становила 36. Разом з тим, спостерігається процес відкриття філій великими професійно-технічними навчальними закладами в інших населених пунктах області, що пояснюється нестачею абітурієнтів як через демографічні втрати, так і через падіння престижу робітничих професій. З урахуванням відкритих філій, кількість професійно-технічних навчальних закладів практично не змінилася (рис.1).

Проте за останні 10 років в області кількість учнів у цих закладах скоротилась більш суттєво. Так, у 2006 порівняно з 1995 р. кількість учнів скоротилася на 19,7 %. Останнім часом зменшується набір учнів до професійно-технічних навчальних закладів, що пов'язано, перш за все, з демографічною ситуацією в області та з відтоком учнів до вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації. Лише у порівнянні з 2005 р. кількість учнів у 2006 р. скоротилася на 3,1 %. Найбільша кількість професійно-технічних навчальних закладів зосереджена у Сумському районі – 9, у т. ч. 8 знаходиться у м. Суми.

Середній показник забезпеченості населення професійно-технічними навчальними закладами по області становить 0,3 ‰. Райони забезпечені професійно-технічними навчальними закладами пропорційно до кількості населення у них (з урахуванням населення міст обласного підпорядкування). Вище середньо обласного показника професійно-технічними навчальними закладами забезпечено населення Кролевецького, Липоводолинського, Середино-Будського і Шосткинського районів (0,5). Значення коефіцієнту нижче загальнообласного показника має Роменський район (0,2 ‰). У Буринському районі заклади профтехосвіти відсутні.

Вищі навчальні заклади (ВНЗ). У Сумській області знаходиться 6 ВНЗ III-IV рівнів акредитації та 12 ВНЗ I-II рівнів акредитації, хоча у 1995/96 рр. кількість останніх становила 26. У порівнянні з 1995/96 у 2005/2006 рр. кількість студентів у закладах I-II рівня акредитації скоротилася на 62,7 %. Натомість, кількість студентів III-IV рівня акредитації зросла на 266,6 % (рис.2). Найбільша кількість ВНЗ зосереджена у Сумах.

На підставі кількісних показників, що характеризують освітнє обслуговування населення, було виділено декілька параметрів і за допомогою останніх розподілено райони області на типи за рівнем розвитку освітньої галузі.

Перший параметр – забезпеченість дітей місцями у дошкільних навчальних закладах. Високі показники – 80 і менше дітей на 100 місць, вище середнього – 81-100 дітей, середні показники – 101-120 дітей на 100 місць, нижче середнього – 121-140 дітей, низькі показники – більше 140 дітей на 100 місць. Третім, четвертим і п'ятим параметрами відповідно стали коефіцієнти забезпеченості населення загальноосвітніми навчальними закладами, позашкільними навчальними закладами та вищими навчальними закладами (на 1000 населення).

І тип (високий рівень розвитку). Райони з високим рівнем забезпеченості населення закладами освіти і рівнем освітніх послуг: Сумський і Шосткинський. Високий рівень розвитку досягається тут за рахунок густої

мережі загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів, а у Сумському районі – ще й мережі вищих навчальних закладів, зосереджених в обласному центрі (рис.3).

II тип (*підвищений рівень розвитку*). Районів з таким показником рівня розвитку освіти – три (Путивльський, Конотопський, Лебединський). Достатньо високий рівень цих районів досягається за рахунок досить

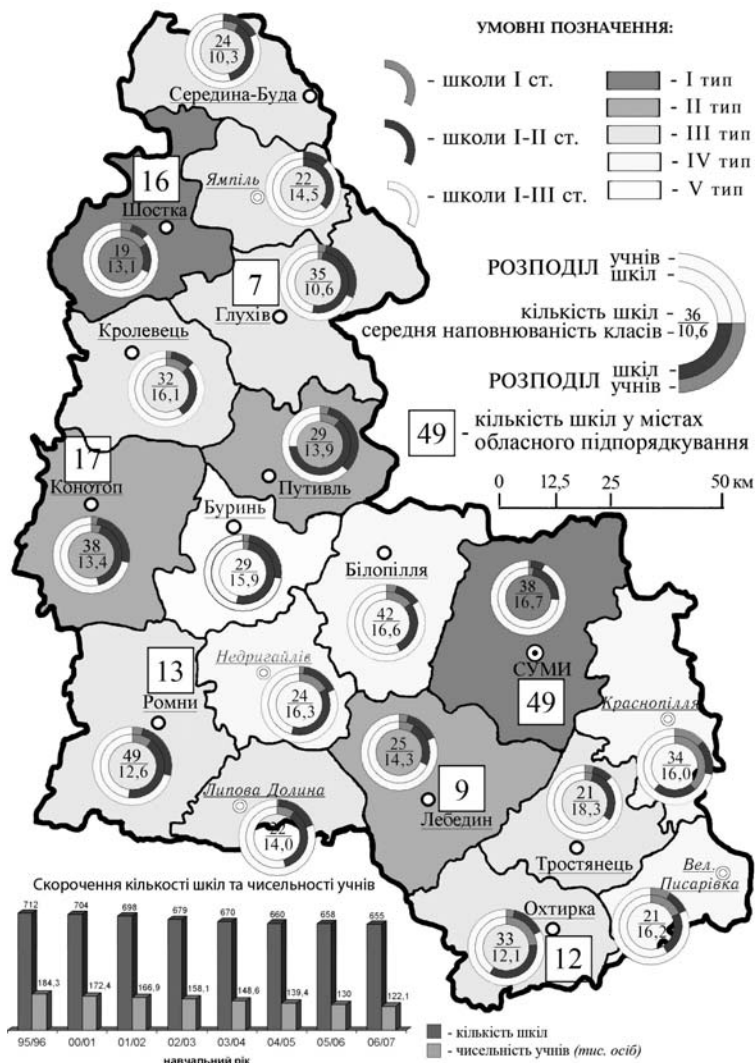

Рис. 3. Рівень розвитку шкільного обслуговування та типи районів за рівнем розвитку освітніх послуг у Сумській області

розвинутої мережі вищих навчальних закладів, перш за все, I-II рівнів акредитації.

III тип (середній рівень розвитку). Райони із середніми показниками забезпеченості закладами освіти та рівнем надання освітніх послуг – Глухівський, Кролевецький, Липоводолинський, Середино-Будський, Тростянецький, Ямпільський, Роменський, Охтирський.

IV тип (рівень розвитку нижче середнього). Райони з такими показниками – Недригайлівський, Великописарівський, Краснопільський, Білопільський. Вони характеризуються показниками, що поступають району вищих типів за усіма або за більшістю параметрів.

V тип (низький рівень розвитку) властивий лише одному району – Буринському, ще пояснюється повною відсутністю на його території професійно-технічних та вищих навчальних закладів, хоча б у вигляді відокремлених структурних підрозділів чи філій. Крім того, у районі низька забезпеченість населення позашкільними навчальними закладами.

Висновки. Досвід викладання у педагогічному університеті переконує в потребі використання карт освітнього обслуговування на лекціях і практичних заняттях, у процесі виконання курсових і дипломних робіт. Виходячи із суті освітніх послуг, для їх змістовного розкриття необхідні карти: а) передумов розвитку освітнього обслуговування (вікового і статевого складу населення, міського і сільського розселення та ін.); б) територіальної організації окремих підсистем обслуговування (дошкільного, шкільного, позашкільного, професійно-технічного та ін.); в) розміщення системи освіти, що показують загальні особливості взаємного розміщення освітніх підсистем різних ієрархічних рівнів.

Таке картографічне забезпечення дозволило б значно підвищити ефективність занять з курсу «Географія системи обслуговування». Зокрема на практичних заняттях можна було б вивчати і картографувати низові територіальні системи освітнього обслуговування, показувати місце кожної низової системи у освітніх системах вищого рівня, робити порівняльний аналіз систем освітнього обслуговування та ін.

Рецензент – доктор географічних наук, професор Б.М. Нешатаєв

Література:

1. *Живодьор В.Ф.* Деякі аспекти розвитку низових територіальних систем шкільного обслуговування (на прикладі Сумської області / В.Ф. Живодьор, Г.Г. Леонтєва, О.О. Бражнікова // Освіта і управління. – 1998. – № 4. – С. 16–21.
2. *Леонтєва Г.Г.* Сільські школи: проблеми збереження та розвитку на початку третього тисячоліття/ Г.Г. Леонтєва, О.О. Бражнікова. – Суми: СДПУ ім. А.С.Макаренка, 2001. – 56 с.
3. *Леонтєва Г.Г.* Шкільне обслуговування Сумської області: соціально-географічне дослідження / Г.Г. Леонтєва, М.О. Соколов. – Суми: Слобожанщина, 1996. – 97 с.

О.Г. Корнус, А.А. Корнус
**КАРТОГРАФИРОВАНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ
НАСЕЛЕНИЯ СУМСКОЙ ОБЛАСТИ И ЕГО ИСПОЛЬЗОВАНИЕ В УЧЕБНОМ
ПРОЦЕССЕ**

В статье освещаются сущность и особенности картографирования образовательного обслуживания, его территориальной организации и других показателей, а также использования результатов такого тематического картографирования в учебном процессе. Доказана необходимость трех блоков картографической информации: а) карты предпосылок развития образовательного обслуживания; б) карты территориальной организации отдельных подсистем обслуживания; в) карты размещения системы образования.

Ключевые слова: образовательное обслуживание, картографирование, учебный процесс.

УДК 55:372.8:528.94(748)

Е.С. Кухарук, К.П. Булимага

Институт экологии и географии АН Республики Молдова, г. Кишинёв

ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ КАРТОГРАФИРОВАНИЕ ДЛЯ ГЕОГРАФИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Представлен содержательный анализ опыта создания экологических карт городских населенных пунктов. В статье рассмотрен комплекс необходимых исследований по разработке методики создания экологических карт, подчеркивается необходимость новых подходов к созданию карт загрязнения окружающей среды. Особое внимание уделено утвержденному Министерством просвещения и молодежи Республики Молдова kurikulumу «География» для XII классов, «География окружающей среды», где экологические карты играют особую роль для углубления знаний учащихся. Проблемы экологической географии постоянно изучаются в университетах республики.

Ключевые слова: экологические карты, географическое образование, картографирование.

E. Kucharuk, C. Bulimaga

ECOLOGICAL CARTOGRAPHY FOR THE GEOGRAPHICAL EDUCATION

Substantial analysis of urban settlements' ecological maps' creation experience is presented. Complex of essential measures for ecological maps processing methodology is reviewed in the article, the need of new approach in environmental pollution maps creation is emphasized. A special attention is paid to Geography curriculum affirmed by Ministry of Education and Youth of Republic of Moldova for XII classes called «Environmental Geography», where ecological maps play an important role for scholar's knowledge extension. The problems of ecological geography are constantly studied in republic's universities.

Keywords: ecological maps, geographical education, mapping.

Вступление. Экологическое картографирование – отклик на общественную потребность в информации о состоянии и динамике качества среды, окружающей среды человека в условиях экологического кризиса. Задача